

2017-09-03

BILAGA 2.6

Tillhörande Bilaga 2 MKB Bredåker-Gråska

Kulturmiljöanalys – Befintlig ledningssträcka Bredåker-Gråska

Detta PM redovisar en bedömning av den befintliga ledningsdragningens eventuella påverkan på kulturmiljön i det aktuella området.

1 Kulturmiljö - Allmänt

Den befintliga kraftledningen löper i öst-västlig riktning genom Stockholms och Uppsala län, varav Uppsala län utgör den längsta sträckan om ca 32 km och Stockholms län ca 8 km.

1.1 Topografiska förutsättningar

Uppsala län omfattar de centrala, norra och sydvästra delarna av Uppland. Merparten av länet kan betraktas som ett ungt landskap präglat av strandförskjutningen och hela länet ligger under högsta kustlinjen. Under hela bebyggelseutvecklingen under förhistorisk och historisk tid har landhöjningen satt ramarna för människans utnyttjande av landskapet. De högsta områdena i de västra och centrala delarna av länet är idag till störst delen häll- och moränmarker med mindre lertäckta ytor som är odlingsbara. Nedanför höjdområdena finns utpräglade sprickdalar och öppna slättbäcken, vilka ofta utgörs av glacial och postglacial lera. Leran har utgjort lämpligt underlag för bosättningar under förhistorisk tid. Länet genomkorsas av tre betydande rullstensåsar och berörs av Fyrisåns, Örsundaåns, Tämnaåns och Olandsåns vattenområden. Stora slättbygder finns främst utmed Tämnaåns dalgång vid Tierp och runt Uppsala och Enköping. De lägsta delarna av landskapet ligger under 10 meter över havet. Här finns

SVENSKA KRAFTNÄT

BOX 1200
172 24 SUNDBYBERG
STUREGATAN 1

WWW.SVK.SE
REGISTRATOR@SVK.SE

TEL 010 475 80 00
FAX 010 475 89 50

långsträckta havsvikar som präglat landskapet långt fram i tiden. I norr är landskapet flackare och upptas till nära en tredjedel av myrar.

1.2 Fornlämningsbilden

Merparten av Uppsala län förstagångsinventerades vid 1900-talets mitt. Därefter har flera inventeringar gjorts bland annat under 1970-talet och 1990-talet. Fornlämningsbilden inom länet är relativt differentierad. De bäst bevarade helhetsmiljöerna finns främst i de minst uppodlade områdena i landskapet. I den nordöstra delen av länet finns välbevarade fornlämningsmiljöer från bronsålder och äldre järnålder. Karaktärsfornlämningar över hela länet är rösen och stensättningar som ofta är enstaka belägna, men ibland kan bilda gravfält.

Den äldre järnålderns varierade gravfält och höggravfälten från yngre järnålder förekommer över större delen av länet, men är vanligast i centralbygden inom Uppsala och Enköpings kommuner. Skärvtenshögar är karaktäristiska som boplotsindikatorer och finns framförallt inom Enköpings och Uppsala kommuner. I samma områden finns hållristningar och älvkvarnsförekomster. Vidare finns omfattande stensträngsmiljöer registrerade inom områden nära Mälaren. Bergshistoriska lämningar finns främst som gruvhål. Dessa är karaktäristiska för större delen av Östhammars kommun och för Uppsala kommuns norra delar.

Längs kraftledningen ligger fornlämningsbildens tyngdpunkt på gravar, främst stensättningar, ensamliggande, i grupper eller gravfält. Vidare finns skärvtenshögar och fossil åkermark. Förutom fornminnesinventeringen har även Skogsstyrelsens Skog och historia-inventering arbetat i vissa områden längs kraftledningen.

Forn- och kulturlämningar längs kraftledningen bör märkas ut i fält vid arbete med drift och underhåll. Detta är av särskild vikt vid arbete med röjning och på snötäckt mark då lämningarna inte är synliga.

1.3 Berörda intressen för kulturmiljövården

1.3.1 Riksintresse för kulturmiljövården C30, Gamla Uppsala samt Fyrisåns och Björklingeåns och dalgångar

Motivering

Centralbygd av stor betydelse för rikets historia med kontinuitet sedan bronsåldern och med politiskt centrum under forn- och medeltid med kultplats, kungsgård och Sveriges första ärkebiskopssäte. Miljön återspeglar en successiv kolonisation av området, där landhöjningen styrte val av platser för de förhistoriska centrumbildningarna

och flytten av centralplatsen vid Gamla Uppsala till Uppsala. (Fornlämningsmiljö, kommunikationsmiljö, odlingslandskap, herrgårdslandskap)

Uttryck för riksintresset

Omfattande bestånd av skärvestenshögar och boplatzlämningar från bronsåldern belägna invid dåtidens strandlinje genom Björklinge, Ärentuna, Lena och Tensta socknar. Bronsåldersgravfält med hällkista vid Dragby samt gravfält i Lena, Tensta och Ärentuna socknar som uppvisar kontinuitet från bronsålder till äldre järnålder. Äldre järnåldersgravfält med resta stenar och offerkälla vid Gödåker. Yngre järnåldersgravfält med inslag av monumentala högar utmed Uppsalaåsen i Björklinge och Vatt-
holmaåsen i Lena, båtgravfältet vid Valsgårde. Kommunikationslämningar utmed åsarna och åarna i form av hålvägssystem och flera vadställen med runstenar och högar, t.ex. vid Storvad och kung Skutes hög i Lövstalöt.

Gamla Uppsala med kungshögar och gravfält från järnåldern, lämningar av kungsgård och tidigmedeltida domkyrka samt senare sockencentrum. De visuella sambanden mellan fornlämningsområden, Uppsala högar och Gamla Uppsala kyrka samt vyer in mot Uppsala stad och symboliska landmärken som slott, domkyrka och Carolina Red-
viva. Björklinge, Lena, Tensta och Ärentuna medeltida kyrkor med anknytning till stormannaätter och tillhörande administrativa sockencentrum. Det medeltida Salstag-
odset med 1600-talsslott och omgivande herrgårdslandskap. Den raka 1600-talsvägen från Uppsala med stenvalvsbro och gästgivaregård i Högsta samt med Björklinge kyrka som fond. Byar med radbystruktur.

Protoindustriella miljöer knutna till odlingslandskapets åar och dess vattenkraft, som kvarnar, sågar och småindustrier av olika slag vid Ekeby, Rosta och Järsta samt Vatt-
holma bruksmiljö med byggnader från 1700- och 1800-talen. Det öppna odlingsland-
skapet som omges av en skogsridå.

Påverkan

Kraftledningen ansluter till Bredåker station vid Flygarbacken i områdets östra del. Landskapet utgörs av odlings- och industrimark. Drift och underhåll kommer att utföras som vanligt i ledningsgatan. Om förändringar av kraftledningen, dess skötsel och underhåll eller marken den tar i anspråk planeras ska samråd ske med länsstyrelsen.

Ett flertal fornlämningar är belägna norr om kraftledningsgatan. Dessa bör markeras i fält vid underhåll av kraftledningen för att undvika skador. Om lämningar som kan antas vara fornlämning enligt Kulturmiljölagen påträffas vid arbete i kraftledningsgatan ska arbetet omedelbart avbrytas och kontakt tas med länsstyrelsen.

Konsekvensbedömning

Att behålla befintlig ledning i sin nuvarande utformning med fortsatt drift och underhåll innebär inga negativa konsekvenser för kulturmiljön. Bedömningen utgår ifrån att en befintlig anläggning finns och att ingenting nytt tillkommer och att ingenting tas bort. Fornlämningar bör markeras i fält vid underhåll av kraftledningen för att undvika skador.

1.3.2 Riksintresse för kulturmiljövården C32, Bladåkers centralbygd

Motivering

Herrgårdslandskap med anor från medeltiden men i huvudsak präglad under 1600-talet, som tydligt visar hur en medeltida bygd förändrats genom säteribildningar. (Fornlämningsmiljö, Kyrkomiljö, Borgmiljö).

Uttryck för riksintresset

Ett större äldre järnåldersgravfält och flera yngre järnåldersgravfält, de senare intill avhysta bytomter. Rester av en tidigmedeltida befäst gård vid Norrgarn, medeltida kyrka och sockencentrum. Norrgarns och Rungarns herrgårdar med 1700- och 1800-talsbebyggelse och herrgårdslandskap.

Påverkan

Kraftledningen löper genom områdets centrala delar i ett öppet odlingslandskap. Drift och underhåll kommer att utföras som vanligt i ledningsgatan. Inga särskilda skadeförebyggande åtgärder bedöms som nödvändiga. Om förändringar av kraftledningen, dess skötsel och underhåll eller marken den tar i anspråk planeras ska samråd ske med länsstyrelsen.

Inga kända forn- eller kulturlämningar är belägna i kraftledningsgatan. Om lämningar som kan antas vara fornlämning enligt Kulturmiljölagen påträffas vid arbete i kraftledningsgatan ska arbetet omedelbart avbrytas och kontakt tas med länsstyrelsen.

Konsekvensbedömning

Att behålla befintlig ledning i sin nuvarande utformning med fortsatt drift och underhåll innebär inga negativa konsekvenser för kulturmiljön. Bedömningen utgår ifrån att en befintlig anläggning finns och att ingenting nytt tillkommer och att ingenting tas bort.

1.3.3 Riksintresse för kulturmiljövården C36, Vaksala

Motivering

A. Omfattande fornlämningsmiljöer från bronsålder och äldre järnålder med kontinuitet in i yngre järnålder som visar på kolonisation i spåren av landhöjningen.

B. Sockencentrum med kyrkomiljö, som tillsammans speglar olika epoker och funktioner knutna till Vaksala sockencentrum.

Uttryck för riksintresset

A Grav och boplatssområden med stensättningar, skärvstenshögar, röjda ytor och terrasseringar från främst bronsåldern. Äldre och yngre järnåldersgravfält, de senare belägna intill nuvarande eller övergivna byar samt runstenar.

B. Vaksala medeltida kyrka med ursprung i 1100-talet och en tillhörande tiondebod från 1400-talet, prästgårdsbyggnader, sockenmagasin och skolor av olika ålder m.m.

Påverkan

Kraftledningen tangerar områdets norra del och löper genom företrädesvis skogsmark, men mot väster åkermark med impediment. Drift och underhåll kommer att utföras som vanligt i ledningsgatan. Inga särskilda skadeförebyggande åtgärder bedöms som nödvändiga. Om förändringar av kraftledningen, dess skötsel och underhåll eller marken den tar i anspråk planeras ska samråd ske med länsstyrelsen.

Ett mindre antal fornlämningar är belägna i eller i anslutning till kraftledningsgatan. Dessa bör markeras i fält vid underhåll av kraftledningen för att undvika skador. Om lämningar som kan antas vara fornlämning enligt Kulturmiljölagen påträffas vid arbete i kraftledningsgatan ska arbetet omedelbart avbrytas och kontakt tas med länsstyrelsen.

Konsekvensbedömning

Att behålla befintlig ledning i sin nuvarande utformning med fortsatt drift och underhåll innebär inga negativa konsekvenser för kulturmiljön. Bedömningen utgår ifrån att en befintlig anläggning finns och att ingenting nytt tillkommer och att ingenting tas bort. Fornlämningar bör markeras i fält vid underhåll av kraftledningen för att undvika skador.

1.3.4 Riksintresse för kulturmiljövården C37, Rasbo-Funbo

Motivering

A. Odlingslandskap med mycket rikt innehåll av fornlämningar, by- och torpmiljöer. (Fornlämningsmiljö).

B. Herrgårdslandskap av medeltida ursprung.

Uttryck för riksintresset

A. Stråk med rösen och skärvestenshögar från främst bronsåldern i områdets norra del. Flera varierade gravfält från äldre och yngre järnålder samt fyra fornborgar. Bymiljöer med bebyggelse från 1700- och 1800-talen. Rasbo och Funbo sockencentra med medeltida kyrkor, prästgårdar och sockenstugor från 1700-talet. Ålderdomligt vägnät markerat med runstenar vid vadställen samt stenvalvsbro från 1700-talet i Funbo.

B. Lämningar efter de medeltida sätesgårdarna Näsudden och Yttergård. Frötuna, med omfattande herrgårdslandskap, huvudgård, utgårdar och torp samt Hallkveds medeltida kungsgård, båda med bebyggelse från 1700- och 1800-talen.

Påverkan

Kraftledningen löper genom områdets centrala delar. Landskapet utgörs av ett småbrutet odlingslandskap med åkermark, betesmark och skogspartier. Drift och underhåll kommer att utföras som vanligt i ledningsgatan. Om förändringar av kraftledningen, dess skötsel och underhåll eller marken den tar i anspråk planeras ska samråd ske med länsstyrelsen.

Ett stort antal forn- eller kulturlämningar är belägna i och i anslutning till kraftledningsgatan. Dessa bör markeras i fält vid underhåll av kraftledningen för att undvika skador. Om lämningar som kan antas vara fornlämning enligt Kulturmiljölagen påträffas vid arbete i kraftledningsgatan ska arbetet omedelbart avbrytas och kontakt tas med länsstyrelsen.

Konsekvensbedömning

Att behålla befintlig ledning i sin nuvarande utformning med fortsatt drift och underhåll innebär inga negativa konsekvenser för kulturmiljön. Bedömningen utgår ifrån att en befintlig anläggning finns och att ingenting nytt tillkommer och att ingenting tas bort. Forn- och kulturlämningar bör markeras i fält vid underhåll av kraftledningen för att undvika skador.

1.4 Regionala intresseområden för kulturmiljövården

1.4.1 Regionalt intresse för kulturmiljövården U25, Rasbo

Se riksintresse för kulturmiljövården K37, Rasbo-Funbo

1.4.2 Regionalt intresse för kulturmiljövården U28, Vaksala

Se riksintresse för kulturmiljövården C36, Vaksala

1.4.3 Regionalt intresse för kulturmiljövården K30, Gamla Uppsala samt Fyrisåns och Björklingeåns och dalgångar

Se riksintresse för kulturmiljövården K30, Gamla Uppsala samt Fyrisåns och Björklingeåns och dalgångar

1.4.4 Regionalt intresse för kulturmiljövården U42, Edinge (berörs indirekt)

Motivering

Ålderdomligt odlingslandskap med bebyggelsekontinuitet från järnåldern. De tre byarna Norr-, Söder- och Öster-Edinge visar fortfarande på ett intressant sätt resultatet av en redan under medeltiden utförd delning av den ursprungliga, sannolikt forntida, Edinge by. Öster-Edinge utgör en välbevarad bymiljö med tätt liggande gårdar av 1800-talskaraktär.

Påverkan

Kraftledningen löper strax norr om området. Drift och underhåll kommer att utföras som vanligt i ledningsgatan. Inga särskilda skadeförebyggande åtgärder bedöms som nödvändiga. Om förändringar av kraftledningen, dess skötsel och underhåll eller marken den tar i anspråk planeras ska samråd ske med länsstyrelsen.

Inga kända forn- eller kulturlämningar är belägna i kraftledningsgatan. Om lämningar som kan antas vara fornlämning enligt Kulturmiljölagen påträffas vid arbete i kraftledningsgatan ska arbetet omedelbart avbrytas och kontakt tas med länsstyrelsen.

Konsekvensbedömning

Att behålla befintlig ledning i sin nuvarande utformning med fortsatt drift och underhåll innebär inga konsekvenser för kulturmiljön. Bedömningen utgår ifrån att en befintlig anläggning finns och att ingenting nytt tillkommer och att ingenting tas bort.

1.4.5 Regionalt intresse för kulturmiljövården U44, Faringe

Motivering

Trätomotområdet med sina talrika tätt liggande bronsåldersrösen i karaktäristiskt läge utgör en miljö av högt vetenskapligt värde. Den nuvarande centralbygdens etablering markeras av ett flertal järnåldersgravfält samt kyrkan från 1500-talet.

Påverkan

Kraftledningen löper genom områdets norrs del. Landskapet utgörs av ett småbrutet odlingslandskap med åkermark, betesmark och skogspartier. Drift och underhåll kommer att utföras som vanligt i ledningsgatan. Om förändringar av kraftledningen, dess skötsel och underhåll eller marken den tar i anspråk planeras ska samråd ske med länsstyrelsen.

Ett stort antal forn- eller kulturlämningar är belägna i och i anslutning till kraftledningsgatan. Dessa bör markeras i fält vid underhåll av kraftledningen för att undvika skador. Om lämningar som kan antas vara fornlämning enligt Kulturmiljölagen påträffas vid arbete i kraftledningsgatan ska arbetet omedelbart avbrytas och kontakt tas med länsstyrelsen.

Konsekvensbedömning

Att behålla befintlig ledning i sin nuvarande utformning med fortsatt drift och underhåll innebär inga negativa konsekvenser för kulturmiljön. Bedömningen utgår ifrån att en befintlig anläggning finns och att ingenting nytt tillkommer och att ingenting tas bort. Forn- och kulturlämningar bör markeras i fält vid underhåll av kraftledningen för att undvika skador.

1.4.6 Regionalt intresse för kulturmiljövården U45, Bladåkers centralbygd

Se riksintresse för kulturmiljövården C32, Bladåkers centralbygd